НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО

УРМАН КЫЗЫ

ПОЭМА

Сафиулла ӘҺЛИУЛЛИН
Иске Мөъмин авылы, Әсәкәй районы.

(Дәвамы. Башы 6-10 нчы саннарда).

Сигезенче бүлек

Матур җәй үтеп
Көзе дә җитте.
Кызый егетен
Көн саен көтте.

Әтисе үлгәч
Сатты малын да.
Кош-корты гына
Калды янында.

Урын тапмады,
Чиргә салышты.
Беркөн шулай да
Алар кавышты.

Егете килгән
Хәлен белергә.
Үткәрде алар
Шул төнне бергә.

Егет сөйләде
Үз күргәннәрен.
Әтисен ничек
Үтергәннәрен.

Таң аткач егет
Юлга кузгалды.
Ашарга аз гына
Кулына алды.

Кызы озатып
Калды урманда.
Нинди гүзәллек
Күзләрен анда.

Төннәр артыннан
Көннәр тиз үтте.
Коштан соң ямьле
Язы да җитте.

Апрель аенның
Егермеләре.
Немецларның да
Бик шат йөзләре.

Мәктәп өчендә
Уйный музыка.
Мондый тамаша
Түгелдер юкка.

Шәһәрдән килгән
Кунаклар да бар.
Ашы да пешә,
Кайный самавыр.

Шушы авылның
Полицайлары да,
Хатыннар белән
Җыелган монда.

Баксаң, Гитлерның
Туган көне икән.
Бу бит уңай чак
Күптәннән көткән.

Кызый да шунда
Аларга булыша.
Аш-су тарата,
Савыт юыша.

Стеналарда
Гитлер фотосы.
Ул немецларның
Явыз әтисе.

Төн җитеп килә,
Өй эче гөрли.
Нәрсә күрәсен
Алар бит белми.

Кайберәүләре
Инде исергән.
Йокларга диеп
Бүлмәгә кергән.

Икенчеләре
Ауган идәнгә.
Айныклары
Таралган өйгә.

Һәммәсе исереп
Тирә-як тынгач.
Кызый кузгалды
Тышка ялангач.

Сарайга кереп
Керосин алды.
Өй почмакларына
Бүлгәләп салды.

Калган өлешен
Сипте өстенә.
Шырпы кабызды,
Өй яна менә.

Утның ялкыны
Күккә терәлде.
Уянды халык,
Этләр дә өрде.

Өйнең эчендә
Акырышалар.
Тәмугъ утында
Яндылар алар.

Икенче көнне
Килде тикшерү.
Халык җыйдылар
Элеп белдерү.

Унлап кешене
Кулга алдылар.
«Кемнең эше бу»
Дип ялындылар.

Әлеге дә шул
Сатылганнары
Чактылар. Утта
Янсын җаннары.

Ул гына тәрткән,
Имеш үч итеп.
Өйгә килделәр
Кайтканын көтеп.

Кызый да шулай,
Әлекте төрмәгә.
Сорау алалар,
Тими әлегә.

Шәһәрдән килгән
Тикшерүчеләр.
Егетең кайда,
Әйтеп бир диләр?

Сорау алганнар
Кыздан көн саен.
Кыйнаганнардыр да,
Бәлкем, мөгаен.

Этләсәләр дә,
Егетен сатмады.
Эчтәгә серен,
Эчтә саклады.

Шулай ай үткәч,
Көннәрнең бере.
Алып кайттылар
Авылга кире.

Ябып куйдылар
Сарай эченә.
Әллә нәрсәләр
Керде төшенә.

Ишек алдында
Казып багана,
Ясадылар
Аңа тагана.

Нечкә бер аркан
Куйдылар элеп.
Әйтеп йөрделәр
Өй саен кереп.

Җыйдылар халык
Якшәмбе көнне.
Үткәрде кызый
Йокламый төнне.

Менә таң атты,
Кояш күренде.
Биш-алты кеше
Сарайга керде.

Араларында
Немецлар да бар.
Кызый аларга
Итми ихтибар.

Үләчәген ул
Бит белгән иде.
Төштә әнисен дә
Күргән иде.

Таган астына
Алып килделәр.
Өскә бастырып
Элмәк элделәр.

Карады кызый
Зәңгәрсу күккә.
Яшьләй гомерен
Бирми ул юкка.

Азатлыгыбыз,
Илебез өчен,
Кызганмады ул
Үзенең көчен.

Күз алларында
Үткән гомере.
Җанын алачак
Шул фашист, тәре.

Арада берәү
Хөкем укыды.
Икенчеләре
Чуркага бәрде.

Элмәктә кызый
Калды асылынып.
Халык аһ итте
Нәфрәтен кылып.

Фашистлар киткәч
Кызны алдылар.
Бик саклык белән
Атка салдылар.

Алып кайттылар
Кызны өенә.
Кемнәрдер елый,
Кемдер сөенә.

Икенче көнне
Җирләделәр кызны.
Әнкәсе янына
Кушылды җаны.

Каеннар үсә
Зират эчендә.
Чәчкә куйдылар
Кызыйга көн дә.

Урман кошлары
Сайрый таң белән.
Ел саен кабердә
Яшәрә үлән.

Әлеге авыл
Кыз исемен йөртә.
Поэмам шуның
Белән, дип бетә.

Эпилог

Бу авылга ел аралаш
Шәһәрдән берәү кайта.
Зират өчләрәнә кереп
Кабер өстен тазарта.

Чәчләре инде агарган,
Яше сиксән тирәсе.
Монда җирләгән кешеләрне
Оныта алмый күрәсең.

Урман кызының йөрәгән
Егеткә дә охшаган.
Бәлкем шулдыр, кем белә бит,
Алайса аңа, нәрсә калган.

Бөек Җиңү бәйрәменең
Алтмыш биш еллыгы быел.
Иншалла үткәрдек без,
Булса да тормыш кыен.

БЕЗДӘ ШУЛАЙ — СЕЗДӘ НИЧЕК?

Гади авыл укытучысы

Язгы кояш үзенең җылы нурларын җир йөзенә сибә башлагач көннәрнең берсендә, 1932 елда Башкортстанның Күгәрчен авылында Гыйльфан һәм Хәерниса гаиләсендә кыз бала үзенең дөньяга килүе турында аваз сала һәм аңа Мәбрүрә исемен бирәләр.

Мәбрүрә апаның бала чагы табигатьнең урманнарга, чишмәләргә, елгаларга, күлләргә, матур болыннарга, төрле җиләк җимешле аланнарга бай булган җиргә урнашкан авылда уза. Шуңа күрә, ул кечкенәдән шигырьләр язарга ярата. Биш-алты яшендә үк иптәшләре белән уйнаганда, әйтәсе сүзләрен, иптәшләренә рифмалы шигырь юллары белән җавап бирә торган була. Иң беренче шигыре 12 куплеттан, 6-нчы сыйныфта укыганда яза һәм үзе сәхнәдә укый.

Унике яшендә чагында колхоз атларын сугышка алып бетергәч, ул башка балалар белән бер чиратта үзләренең сыерын җигеп, кырларны сабан белән сөрә. Кичләрен утырып фронтка өч бармаклы бияләйләр бәйли, кульяулыклар чигә. Җәйге каникул вакытында олы яшьтәгеләр белән авыр колхоз кырларындагы эшләрне башкара.

«Җиңү көнен ишеткәч, бөтен халык шатланды, ә этиләре сугыш кырында ятып калган хәбәрен ишеткән иптәшләре җиргә ятып еладылар. Шул минутлар бүгенге көндә дә йөрәкне әрнетәләр, күз алдыннан китмиләр», — дип сөйли Мәбрүрә апа.

Җиденче классны тәмамлагач ул педагогика училищесына укырга керә һәм уңышлы тәмамлагач яшь укытучыны Оренбург өлкәсе, Әсәкәй районының Солтангол авылына укытырга җибәрәләр. Авыл халкы аны бик ярата. Үзенең тырышлыгы, йомшак күңеллеге белән күп кешеләргә үрнәк булып яши бүгенге көндә. Хөкемәтебез тарафыннан бик күп «Мактау грамоталары» ала. Яшь вакытында, мәктәптә эшләгәндә, мәдәният йорты сәхнәсендә спектакльләрдә баш рольләрне башкара. Авыл халкы аның биюләрен, җырларын да кичле алкышлар белән каршы алалар. Басу кырларында алдынгы эшчеләргә үз исемнәре белән багышлап шигырьләр язган. Күптән түгел Бөек Ватан сугышы ветераны булганлыктан, Җиңүнең 65 еллыгына багышланган медаль бирү кичәсендә үзе язган шигырьне укыды. Хәзер Мәбрүрә апа күптән инде лаеклы ялда. Үзенә 78 яшь булса да, ул һәрвакыт шат күңелле, авылдашларына киңәшче, төрле вакытларда ярдәмчел булып яши. Балалары, оныклары, онкычлары һәрвакыт хәлен белеп, ярдәмләшеп аны шатландырып яшиләр. Озынозак еллар яшәсен иде Мәбрүрә апа Хаирова балаларын һәм авылдашларын сөендереп.

«Читтә булдым, читтә гомер иттем,
Туганнардан ерак яшәдем,
Сер бирмәдем, эштә һәм тормышта
Яшен ташы кебек яшьнәдем», — диеп тәмамлый ул үзе турындагы хәтирәләрне.

Укучысы
Хәфизә СӨЛӘЙМАНОВА.

Редакциядән:
Киләсе санда
Мәбрүрә Хаированың
шигыре басылып чыгачак.